

Muhsin Demironat tarafından yapılmış zemini boyalı ve tahrirli halkârî örneği (Çiçek Derman fotoğraf arşivi) ile Tarama halkârî örneği (Hünernâme, TSMK, Hazine, nr. 523, vr. 5ⁿden detay)

tınla birlikte bir veya birkaç renk kullanılırsa renkli halkârî ortaya çıkar. Renkli halkârînin Beyazıt Devlet (nr. 4969) ve Topkapı Sarayı Müzesi (Hazine, nr. 1365, III. Ahmed, nr. 3653) kütüphanelerinde mevcut eserlerde güzel örnekleri vardır. Foyalı halkârî yarı şeffaf la'l mürekkebiyle yapılır. Altınlama işleminden sonra motiflerin sadece uç tarafında altının kesif bulunduğu kısımlara fırça ile la'l mürekkebi sürülür. Kırmızı bir parıltı meydana getiren bu çeşit halkârî bilhassa Fâthî devri eserlerinde görülmektedir. Motif zemini boyalı halkârîde desen iki defa silkelendiğinden iki kat zamana ihtiyaç vardır. İlk silkelemede motiflerin içi tamamen boyanır; ikinci silkelemede gölge ve tahrirler altınla yapılır. Çift tahrir tarzında hazırlanmış halkârî örnekleri daha çok Ali Üsküdarî'nin eserlerinde görülmektedir. Tarama ile verilen gölge tahrirsizdir. Bunların dışında tamamen veya kısmen sıvama altınla yapılmış, halkârî görünümü veren işlere de rastlanır.

Halkârî deseni uygulanacak yerin ölçüsü göz önüne alınarak hazırlanır. Meselâ bir kitap sayfası için çiziliyorsa yazının okunduğu yakın mesafeden seyredileceği düşünülerek ufak motifler kullanılır. Celi yazı etrafı için daha iri ve detaylı motifler tercih edilir. Halkârî, kitabın yanı sıra günlük hayatta kullanılan çeşitli eşyalara da uygulanmıştır. Halkârînin kâğıt dışında ahşap veya deri üzerine işlenmesi de senden başlayan bazı işçilik farklılıkları gösterir.

İslâmî bezemede kullanılan bütün motiflere halkârî desenlerinde de yer verilmiştir. Birinci sırayı hatâyî grubunun aldığı bu motifler içinde sırasıyla rûmî, bulut ve bilhassa hayvan motiflerine sıkça rastlanmaktadır. Daha ziyade Herat ve

İran (özellikle Safevî devri) halkârî örneklerinde hem efsanevî hayvan motifleri hem de aslan, tavşan, ceylan, leylek gibi hayvanların üsluplaştırılmış örnekleri bol miktarda yer almaktadır. Bu gruptaki motifler tarama ile gölgelendirilmiştir.

Halkârînin kâğıt üzerinde (yazı ve minyatür kenarlarında, murakka'larda, yazı zemininde, kitap boğazlarında vb.), ahşap üzerinde (çekmece, yay, kubur vb.), deri üzerinde, yazı altlığında, eski tarz ciltlerin iç ve dış yüzlerinde, lake (ruganî) işlerde uygulanan örnekleri müze ve kütüphanelerde yer almaktadır. Tarihi tahminen altı asır öncesine kadar uzanan bu sanat XX. yüzyıl tezyinatında da mevkii korumuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Türk Lugatı, II, 563; F. Akimushkin Oleg – A. Ivanov Anatol, *The Art of Illumination, The Arts of the Book in Central Asia*, London 1979, s. 35-57; F. Çiçek Derman, *Osmanlılarda Halkârî* (lisans tezi, 1982), İÜ Ed.Fak.; a.m.f., "Tezyinatımızda Halkârî", *Sanatsal Mozaik*, 1/5, İstanbul 1996, s. 34-35; Süheyl Ünver, "Türk Tezyinatında Halkârîye Dâir", *Arkitekt*, XI/2, İstanbul 1939, s. 6-7; Pakalın, I, 711-712; M. Uğur Derman, "Halkârî", *TA*, XVIII, 409-411 (maddenin yazımında Muhsin Demironat ve Rikkat Kunt'un ders notlarından da faydalanılmıştır).

F. ÇİÇEK DERMAN

HALKIYAT

Halkın maddî ve mânevî kültürünün özel metotlarla derleyen, sınıflandıran, çözümleyen ve yorumlayan bilim dalı.

Düğün, bayram, kandil, doğum, ölüm, ad koyma, kan kardeşliği gibi gelenekler; cin, peri, büyü, efsun, muska gibi halk inançları; türkü, mâni, masal, efsa-

ne, tekerleme, bilmece, atasözü gibi halk edebiyatı ürünleriyle halk musikisi, halk tiyatrosu ve halk oyunları halkiyatın başlıca konularıdır. XIX. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan ve İngilizce **folklore** (**folk** "halk, avam"; **lore** "bilim") terimiyle adlandırılan bu bilim dalının Türkçe'de kullanılan ilk karşılığı **halkiyattır**. Daha sonraki yıllarda **hikmet-i avâm**, **halk bilgisi**, **budun bilgisi** gibi terimler kullanılmaya başlanmışsa da son yıllarda folklor ve bunun yanı sıra **halk bilimi** (halkbilim) terimleri yaygınlık kazanmıştır. Günümüzde sadece halk müziği ve halk oyunları için folklor teriminin kullanılması kavramın anlam alanını daraltmaktadır. Aslında folklor, halk oyunları ve halk müziğinden başka daha birçok konudaki derleme, inceleme ve araştırmayı kapsar, bunları sınıflandırarak değerlendirir ve yayımlar.

22 Ağustos 1846 tarihli *Athenaeum* dergisinde ilk defa William John Thoms tarafından kullanılan "folklore" kelimesi daha önce Batı ülkelerinde "folkminde, folklorul, folkways, folk life, folk fiction" vb. terimler kullanılmıştır. Bugün ise hemen hemen bütün dünya ülkelerinde kullanılan ortak terim folklorudur. XIX. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın birçok ülkesinde daha sistemli bir şekilde yürütülen halkiyat çalışmaları sonucu derleme ve araştırmalar hızlandırılarak müzeler ve sergiler açılmış, arşivler, dernekler ve enstitüler kurulmuş, festivaller, kongreler ve seminerler düzenlenmiş, halkiyat üniversite programlarına ders olarak alınmış, yapılan derleme, inceleme ve araştırmaların yayımlar yolu ile tanıtılmasına hız kazandırılmıştır.

Türkiye'de folklorun ilk defa Ziya Gökalp söz etmiş ve folklor karşılığı olarak halkiyat terimini kullanmıştır (*Halka Doğru*, sy. 14, s. 107-108). Ziya Gökalp'ten sonra M. Fuad Köprülü, "Yeni Bir İlim: Halkiyat-Folklore" (*İkdam*, sy. 14) başlıklı yazısında bu iki terimi bir arada kullanmış; halkiyatın mahiyeti, romantizm akımı ile yakınlık derecesi, milliyetçilik ve sömürgecilik hareketlerinde halkiyatın rolü konularında açıklamalarda bulunmuştur. Rıza Tevfik (Bölükbaşı) ise "Folklor: Folk-lore" (*Peyâm: Edebi İläve*, sy. 20) adını taşıyan yazısında, "Lafzan tercüme edilirse hikmet-i avâm tamamıyla folklor mukabili olmuş olur" dedikten sonra hikmet-i avâm tabirinin bizde "durub-ı emsâl" karşılığı kullanıldığını, oysa Avrupa'da folklor deyincedurub-ı emsâl de dahil olmak üzere halk şarkıları, destan-

lar, bilmeceler, hatta hikâyelerin hep bir-
den hatıra geldiğini belirtmiştir. Rıza Tevfik,
folklor teriminin avam edebiyatının
bütün eserlerini anlatmak üzere kullanıldığını
işaret ettiği için folklorun sadece edebiyat
yönü üzerinde durmuştur. Yazısında, bugün
halk edebiyatı diye anılan alandaki ürün-
lerden özellikle atasözleriyle türkülerin
nasıl ortaya çıktığı ve anonimleştiği nok-
talarına ağırlık veren Rıza Tevfik görüş-
lerini bunlarla ilgili örneklerle dayandırarak
sunmaya çalışmıştır.

Daha sonra bu alanda gerçekleştirilen ilk
resmî faaliyet, 1920 yılında Ankara'da Maarif
Vekâleti'ne bağlı Hars Dairesi'nin kurulmasıdır.
1922'de aynı bakanlığın bir genelgesiyle
öğretmenlerden ve konuyla ilgilenenlerden
derlemeler yapmaları istenmiştir. Bu sırada
Diyarbakır'da bulunan Gökâlp etrafına topladığı
gençlerle bir ekip çalışması başlatmış, çıkardığı
Küçük Mecmu'a'da derlediği bazı masalları
yayımladığı gibi "Usullere Dair" genel başlığı
altında çıkan "Halkiyat I-Masallar" yazısında
halk masallarının tesbit usulü konusunu ele
almıştır (*Küçük Mecmu'a*, sy. 18, s. 9-12).
Gökâlp'in bu dönemde folklor ve etnografya
çalışmaları için geniş çaplı planlar içinde
olduğu Köprülü'ye Diyarbakır'dan yazdığı
bir mektubundan anlaşılmaktadır (*Limni ve
Malta Mektupları*, s. 26-28).

1924'te Ankara'da Etnografya Müzesi'nin
kurulması görevi Macar Meszaros'a verildikten
sonra 1925'te müzenin temeli atılarak bir yıl
sonra inşaatı tamamlanmış, 1927 yılında
müdürlüğüne Hâmid Zübeyir (Koşay) getirilerek
18 Temmuz 1930'da ziyarete açılmıştır. Devletçe
atılan bu ilk adımların yanında halkiyat alanındaki
bir başka önemli faaliyet, merkezi Ankara'da
bulunan Anadolu Halk Bilgisi Derneği'nin
kurulmasıdır (1 Kasım 1927). Daha sonra adı
Türk Halk Bilgisi Derneği olan bu kuruluş
Halk Bilgisi Toplayıcılarına Rehber (Ankara
1928) adlı bir kitapla *Halk Bilgisi Mecmuası*
(tek sayı yayımlanmıştır, 1928) ve *Halk Bilgisi
Haberleri* (ilk sayı 1 Kasım 1929, önce Ankara'daki
derneğin yayın organı olarak on dokuz sayı, bir süre
sonra Eminönü Halkevi'nin yayın organı olarak
105, toplam 124 sayı) dergilerini yayımladı.
Halk Bilgisi Haberleri, önceleri dağınık ve
sistemsiz bir şekilde yürütülen çalışmalarını
bazı esaslara bağlayarak toparlamaya çalıştı.
Daha çok derleme ve değerlendirmeye dayalı
yazılarla halkiyat ve halk edebiyatı alanında önem-

li gelişmeler sağlayan bir yayın organı olarak
Türk folklor tarihinde özel bir yer edindi.

Halkevlerinin faaliyetleri arasında yer alan
kitap ve dergi yayıncılığı halkiyat ürünlerinin
derlenmesinde de büyük katkılar sağlamıştır.
Halkevleri merkez yayın organı durumunda
bulunan *Ülkü* dergisinin yanı sıra Gaziantep
(*Başpınar*), Çorum (*Çorumlu*), Malatya
(*Derme*), Kayseri (*Erciyes*), Erzurum
(*Erzurum*), Trabzon (*İnan*), Denizli
(*İnanç*) gibi çeşitli illerde çıkarılan
dergilerde (*Tan, Folklor*, s. 36), genel ve
mahallî nitelikte yazıların önemli bir bölümü
de halkiyatla ilgilidir.

Halkevleri yanında Türkiyat Enstitüsü,
Türk Dil Kurumu, Türk Kültürünü Araştırma
Enstitüsü, İstanbul Yüksek Tahsil Gençliği'nce
kurulan Yüksek Tahsil Gençliği Türk Folklor
Enstitüsünü Kurma Derneği (1966'dan sonra
Türk Folklor Kurumu, 1973'ten sonra da Folklor
Kurumu adlarıyla), Boğaziçi Üniversitesi Folklor
Kulübü, Konya Kültür ve Turizm Derneği,
Türk Halk Sanatlarını ve Ananelerini Tetkik
Cemiyeti de (1959'da Türk Etnografya ve
Turizm Folklor Derneği, 1973'te Folklor
Araştırmaları Kurumu adlarıyla) çeşitli kitap
yayımları ile halkiyat çalışmalarına genişlik
ve zenginlik kazandıran kuruluşlardır.

İstanbul Belediye Konservatuarı ile Ankara
Devlet Konservatuarı tarafından yürütülen
halk müziği derlemelerine üniversitelere bağlı
olarak sonradan kurulan konservatuarlar da
katılarak pek çok halk türküsü ve oyun havası
derlenmiş, bunların önemli bir bölümü notaya
alınarak arşivlerde toplanmıştır. Bu çalışmalar
özellikle Ankara'da yer alan Muzaffer Sarısözen'in
Ankara Radyosu'nda kurduğu Yürttan Sesler
Topluluğu tarafından da halk türkülerinin bütün
yurtta tanıtılıp yayılması sağlanmıştır (bk. *HALK
MÜSİKİSİ*).

Türkiye'nin hemen bütün il ve ilçelerinde
özellikle halk müziği ve halk oyunlarının
ağırlıklı olduğu çalışmalar yapan halk eğitim
merkezleri ve 150'den fazla dernek
bulunmaktadır (bk. *a.g.e.*, s. 32-36). Bu
kuruluşlar, yurt içinde ve dışında düzenlenen
çeşitli şenliklere ve festivallere katılarak
Türk halkiyatının bu yönünü yaşatmakta ve
yarışmalarda dereceler elde etmektedir. Bu
arada çeşitli bankalarla Türkiye Turing ve
Otomobil Kurumu da zaman zaman yayımladıkları
kitap ve dergilerle halkiyat alanına hizmetlerde
bulunmaktadır.

1973'ten sonraki adıyla Folklor Araştırmaları
Kurumu yayımladığı çeşitli kitaplar, her yıl
düzenlediği dizi konferanslar ve 1983'ten
itibaren Eskişehir Valiliği'nin de desteği sonucu
gerçekleştirdiği milletlerarası Türk halk edebiyatı
seminerleriyle son yıllarda önemli çalışmalar
da bulunan derneklerin başında yer almaktadır.
Bu kurum, 1981 yılından beri her yıl Türk
folkloruna hizmet edenlere "İhsan Hınçer Türk
Folkloruna Hizmet Ödülü" vermektedir. Adına
ödül konan İhsan Hınçer, *Halk Bilgisi Haberleri*
dergisinin kapanmasıyla ortaya çıkan boşluğu
dolduran *Türk Folklor Araştırmaları* adlı dergiyi
Ağustos 1949'dan Ekim 1979'a kadar kesintisiz
olarak çıkarmış, ölümünden sonra üç sayı daha
yayımlanarak 366. sayıya ulaşan dergi Ocak
1980'de kapanmıştır.

Üniversitelerdeki folklor ve halk edebiyatı
çalışmaları, ilk olarak 1938 yılında Ankara
Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde
ders programına alınmıştır. Erzurum Atatürk
Üniversitesi de halkiyat alanında yoğun ve etkili
çalışmalarda bulunmuştur.

Devletin bakanlıklar düzeyinde halkiyat
konusuna el atması 1966 yılında Millî Folklor
Enstitüsü'nün kurulmasıyla başlamıştır. 1983'te
Millî Folklor Araştırma Dairesi (MİFAD) ve
1990'da Halk Kültürünü Araştırma Dairesi
adını alan bu kuruluş dağınık olan çalışmalarını
toparlayıcı, organize ve koordine edici bir karakter
kazanarak faaliyetlerini sistemli bir şekilde
yürütmektedir.

Halkın bir yaşama biçimi olarak benimsediği
ve uygulamaları geçmişten günümüze canlı
tuttuğu kültür öğelerinden oluşan ürünler,
halkiyatın bilim olarak ortaya çıkışından önceki
zamanlarda da vardı. Kökleri çok eski yüzyıllara
uzanan bu ürünler statik, durağan, müzeliğe
değerler olmayıp dinamik, hareketli, yaşayan,
devamlı yeni ürünler doğuran bir yapıya sahiptir.
Bu ürünler alan araştırması, kaynak durumundaki
kişilerden yapılan derlemeler ve geçmişteki
şekillerinin yer aldığı yazılı kaynaklardan elde
edilen bilgilerin değerlendirilmesiyle gün ışığına
çıkartılmaktadır. Alan araştırmalarında gözlem,
görüşme ve anket tekniklerini kullanan derlemeci
veya derleme ekibi, gerektiğinde kılavuz adı
verilen ve derleme yapılacak alanı çok iyi bilen
kişilerden de faydalanır.

Türk halk edebiyatını, dolayısıyla Türk halkiyatını
bir ilim konusu olarak ele alan

ilk isim Ignacz Kunoş'tur. Rumeli ve Anadolu'nun çeşitli yörelerinden derlediği metinleri 1887'den itibaren sistemli bir şekilde yayımlamaya başlayan Kunoş, 1925 yılında Ankara'da verdiği konferansları da *Türk Halk Edebiyatı* adıyla kitap haline getirdi (İstanbul 1925). Kunoş'tan sonra Gyula Nemeth, George Jacob, Friedrich Wilhelm Radloff, Friedrich Giese, Theodor Menzel, Helmut Ritter, Otto Spies, Walter Ruben, Wolfram Eberhard, Georges Dumézil, Jean Deny, Edmond Saussey, Bela Bartok, Ulla Johansen, Felix Luschan de aynı çalışma yöntemiyle Türk halkiyatı üzerinde önemli araştırmalarda bulundular.

Türk halkiyatı bakımından içinde birçok bilgi ve ipucu bulunan yazılı kaynaklar arasında *Orhun Âbideleri, Kutadgu Bilig, Divânü luğâti't-Türk, Dede Korkut Hikâyeleri, İbn Battûta Seyahatnâmesi, Bâbürnâme, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi* gibi klasik değer kazanmış olanların yanında albümler, arşiv belgeleri, baytarnâmeler, cönkler, defterler (Matbah-ı Âmire defterleri, mühimme defterleri, tahrir defterleri vb.), divanlar, fainâmeler, fermanlar, fetvalar, fotoğraflar, fütüvvetnâmeler, gazavatnâmeler, gravürler, günlükler, hızırnâmeler, kıyafetnâmeler, mecmualar, mektuplar, menâkıbnâmeler, mesneviler, minyatürler, narh defterleri, nevsâller, rûznâmçeler, salnâmeler, seyahatnâmeler, seyrinâmeler, surnâmeler, şairnâmeler, şehrengizler, şer'î mahkeme sicilleri, şükûfenâmeler, tarihler, vekâyi'nâmeler, vefeyâtnâmeler, yıldıznâmeler, zenannâmeler vb. eserler de bulunmaktadır. Bu kaynaklarda halkiyatın inceleme alanına giren adlar, lakaplar, yer adları, eski gelenekler, halk ilâhları, büyüler, tılsımlar, halk tiyatrosu, el sanatları, meslekler ve bunlara bağlı töreler, ölçü birimleri, kıyafetler, halk veterinerliği, tarikat gelenekleri ve töreleri, halk tabâbeti, halk edebiyatı, inanışlar gibi değişik konularda gerekli bilgiler bulunmaktadır. Mezarlıklar, sivil mimari yapıları ve eserlerle buralardaki eşya da halk kültürünün maddî yönünü oluşturmaları bakımından folklorun inceleme alanı içinde yer alır.

Halkiyat bir bakıma toplumun tarihini inceler; ancak tarihinin görevi olayları doğru bir şekilde ortaya koymak olduğu halde halkiyatçı olayların gerçekteki durumu ne olursa olsun gerçeğe uyan ve uymayan bütün yönlerini ortaya koymak zorundadır. Bundan dolayı halkiyat tarih, coğrafya, etnoloji, etnografya, tıp, dinler

tarihi, hukuk, edebiyat, psikoloji ve sosyoloji ile yakın ilişkileri olan bir çalışma alanıdır. Özellikle etnografya ile halkiyat ayrı bilim dalları olmakla beraber iç içe olan tek bir bilim dalı gibi görünürler.

Geniş bir araştırma alanı olan halkiyatın, diğer bilimlere gibi kendine has bir sınıflandırma sistemine ve çalışma alanına kavuşması için hem Batı'da hem de Türkiye'de birtakım çalışmalar yapılmıştır. XX. yüzyılın başlarında Fransa'da Paul Sébillot ve Arnould van Gennep, İngiltere'de Charlotte Burne, Almanya ve İsviçre'de Hofmann Krayer, Belçika'da Paul Saintyves, halkiyatın çalışma alanını tesbit ederek bazı eserler yayımlamışlardır. Türkiye'de ise önce Türk Halk Bilgisi Derneği'nin yayımladığı *Halk Bilgisi Toplayıcılarına Rehber* (Ankara 1928) adlı kitapla başlayan sınıflandırma denemesi 1949'da Ziyaeddin Fahri Findikoğlu ve 1969'da Naki Tezel tarafından birtakım değişikliklerle geliştirilmiş, 1977'de Sedat Veyis Örnek ayrı bir sınıflandırma modeli hazırlamıştır. Bugün için Türkiye'de en geniş ve hemen bütün konulara içine alan sınıflandırma, Millî Folklor Araştırma Dairesi tarafından (yeni adı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi) 1976 yılında yeni bir kodlama sistemiyle oluşturulmuştur (Tan, *Folklor*, s. 10-14).

Türkler'in yaşadığı coğrafya ve Türk kültürünün tarih içindeki eskiliği göz önüne alındığı takdirde Türk halk kültürünün çok geniş bir inceleme ve araştırma alanı olduğu kolaylıkla anlaşılabilir. Bu genişlikte yalnız Türkiye'deki halkiyat bile bir yandan kökü eski coğrafyalardan getirilen kültür öğelerine, öte yandan dış kültürlerden ve alt kültürlerden bünyesine girmiş olan öğelere bağlı olarak son derece karmaşık ve zengin bir yapı arz etmektedir.

Türk halkiyatı alanındaki çalışmaların bugün için yeterli olduğu söylenemezse de bu konunun enine boyuna, çeşitli tekniklerle derlenerek incelenmesi ve bu noktadan yola çıkılarak Türk kültürünün evrensel kültür içindeki yerinin belirlenmesi için yerli ve yabancı yüzlerce bilim adamı, uzman ve gönüllü araştırmacı gayret sarfetmiştir. Bunun sonucu olarak başlangıçtan bugüne Türk halkiyatında yer alan kültür ve sanat değerlerini gün ışığına çıkararak insanlığın ortak kültürüne de bu yolla hizmet eden isimlerin başında Ziya Gökalp, M. Fuad Köprülü, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Mehmed Halid Bayrı, Mahmut Ragıp Gazimihal, Halil Bedî Yönetken, Muzaffer Sarısözen, Ah-

met Kutsi Tecer, İhsan Hınçer, Ahmet Süheyl Ünver, Nail Tan, Nida Tüfekçi, Şükrü Elçin, Mehmet Önder, Mehmet Özbek, Saim Sakaoğlu, M. Adil Özder, Eflâton Cem Güney, Cahit Öztelli, Pertev Naili Boratav, İlhan Başgöz, Sedat Veyis Örnek, Bahaettin Ögel, Ahmet Yaşar Ocak yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

A. van Gennep, *Folklor* (trc. Pertev Naili Boratav), Ankara 1939; P. Saintyves, *Folklor Elkitabı* (trc. Bilâl Aziz Yanıkoğlu), İstanbul 1951; Ziya Gökalp *Külliyâtı II: Limni ve Malta Mektupları* (haz. Fevziye Abdullah Tansel), Ankara 1965, s. 26-28; Sedat Veyis Örnek, *Türk Halkbilimi*, Ankara 1977; Pertev Naili Boratav, *Folklor ve Edebiyat, I-II*, 1982-83; a.mlf., *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul 1984; Şükrü Elçin, *Folklor ve Halk Edebiyatının Millî Birliğin Oluşmasındaki Rolü*, Ankara, ts. (Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü); Tahir Alangu, *Türkiye Folkloru Elkitabı*, İstanbul 1983; Dursun Yıldırım, "Türkiye'de Folklor Araştırmalarının Gelişme Devreleri", *Şükrü Elçin Armağanı*, Ankara 1983, s. 115-128; Hayrettin İygin, *30. Kuruluş Yıldönümünde Folklor Araştırmaları Kurumu*, Ankara 1985; İlhan Başgöz, *Folklor Yazıları*, İstanbul 1986; Nail Tan, *Folklor: Halkbilimi-Genel Bilgiler*, İstanbul 1988, s. 10-14, 32-36; a.mlf., "Halkiyat Atlası", *TDEA*, IV, 73-74; a.mlf. - M. Kutlu, "Halkiyat", a.e., IV, 69-73; Ziya Gökalp, "Halk Medeniyeti I", *Halka Doğru*, sy. 14, İstanbul 1913, s. 107-108; a.mlf., "Halkiyat I-Masallar", *Küçük Mecmua*, sy. 18, Diyarbakır 1338, s. 9-12; Rıza Tevfik [Bölükbaşı], "Folklor: Folk-lore", *Peyâm: Edebi İlahe*, sy. 20, İstanbul 1914; M. Fuad Köprülü, "Yeni Bir İlim: Halkiyat-Folklore", *İkdam*, sy. 14, İstanbul 1914; "Folklor", *TA*, XVI, 411-412; "Folklor", *ML*, IV, 741-745; Nida Tüfekçi, "Folklor", *CDTA*, III, 775-786.

AYDIN OY

HALKU EF'ÂLİ'İ-İBÂD

(خلق أفعال العباد)

Buhârî'nin

(ö. 256/870)

halku'l-Kur'an'a dair eseri.

Buhârî ile çağdaşı olan muhaddislerden Muhammed b. Yahyâ ez-Zühîlî arasındaki Kur'an'ın yaratılmış olup olmadığı (halku'l-Kur'an*) meselesine dair görüş ayrılıklarını konu alan eser Yûsuf b. Reyhân ve Firebrî tarafından rivayet edilmiştir (*Keşfü'z-zunûn*, I, 722). Kitabın Buhârî'ye nisbeti hususunda herhangi bir ihtilâf yoktur. Müellifin *el-Câmi'uş-şâhîh*'ini şerheden İbn Hacer el-Askalânî, *Halku ef'âli'l-İbâd*'dan nakillerde bulunarak eseri ona nisbet eder (*Fethu'l-bârî*, XXVIII, 314, 316, 321). Buhârî ile Zühîlî arasındaki ihtilâfa temas eden tabakat kitaplarının *Halku ef'âli'l-İbâd*'da yer alan görüşleri Buhârî'ye nisbet etmele-